

Тема	Зміст
	Улюблені твори сучасних поп-, рок-, джаз-виконавців. ХТД: пісні улюблених виконавців.
Театральне мистецтво України	Вертеп. Театр корифеїв. «Березіль» Леся Курбаса. Сучасні здобутки театрального мистецтва України. СКМ: фрагменти вистав.
Здобутки українського кіно	Екранізації відомих вистав. Творчість О. Довженка. Поетичне кіно. Видатні українські кіноактори. Здобутки українських кіномитців на світових кіноподіях. Українське документальне кіно. СКМ: фрагменти з фільмів О. Довженка, Дзиги Ветрова, С. Параджанова та ін. ХТД: створіть відеотеку українських кінофільмів.
Мистецтво української діаспори	Мистецькі здобутки української діаспори. Творчість художників (О. Архипенка, Лео Мола, О. Екстер, Я. Гніздовського); музикантів (Модеста Менцинського, Михайла Голинського, Олександра Мишуги). СММ: твори митців української діаспори.
	Узагальнення

УДК 37:92.8 (477.65)

Мурована Ірина Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна,
e-mail: murovany@mail.ru

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ НА КІРОВОГРАДЩИНІ

Здійснено аналіз форм роботи і методів навчання в дитячих хореографічних колективах при загальноосвітніх навчальних та позашкільних закладах у період кінця ХХ – початку ХХІ ст. на Кіровоградщині. Висвітлено тенденції розвитку хореографічної освіти, що засвідчують її модернізацію в означений період: систематизація та структурне оновлення змістовної складової системи хореографічної освіти; пошук нових форм і методів хореографічного навчання, застосування інноваційних педагогічних технологій у роботі з дитячими хореографічними колективами; навчання за принципом неперервності та послідовності. Проаналізовано основні форми забезпечення наступності хореографічної освіти.

Ключові слова: хореографічна освіта, модернізація, дитячі хореографічні колективи, Кіровоградщина, кінець ХХ – початок ХХІ століття.

Зміни в системі освіти згідно з Концепцією Нової української школи стосуються і ланки хореографічної освіти, в якій інновації педагогів-хореографів домірно поєднуються з багатющими традиціями навчання хореографічного мистецтва вихованців дитячих хореографічних колективів, створених при різних закладах. Одним із вагомих факторів успішності діяльності є фахова підготовка їхніх керівників, зокрема вчителів хореографії (Г. Гусев, Є. Громова, Ю. Громов, Н. Гавликовський, А. Запісоцький). У дослідженнях (Д. Бернадська, Ю. Гончаренко, О. Жирова, С. Легка, П. Фриз, Д. Шариков) наголошується на збереженні основ національного танцювального мистецтва та витоків фольклорних традицій.

Сьогодні узагальнення практики роботи дитячих хореографічних колективів різних регіонів країни, які працюють на базі загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів є актуальним і своєчасним, оскільки дозволяє виділити тенденції розвитку хореографічної освіти в різні періоди. З огляду на те, що стан хореографічної освіти Кіровоградщини в період кінця ХХ – початку ХХІ ст. дослідниками не вивчався, це визначило **мету даної статті:** узагальнення досвіду роботи сучасних хореографічних колективів Кіровоградщини, виокремлення ха-

рактерних тенденцій розвитку хореографічної освіти зазначеного регіону впродовж цього етапу.

Процеси перебудови системи освіти в Україні стали серйозним поштовхом до кардинальних змін у хореографічній освіті Кіровоградщини. Попри політичну та економічну кризу в країні, що призвело до закриття багатьох хореографічних колективів, танцювальний рух на Кіровоградщині у 90-х рр. ХХ ст. продовжував розвиватися. Утворювалися нові колективи в палацах дитячої і юнацької творчості, загальноосвітніх школах міста і районних центрах області, що *сприяло систематизації та структурному оновленню змістовної складової системи хореографічної освіти; пошуку нових форм і методів навчання та виховання, застосування інноваційних педагогічних технологій у роботі з дитячими хореографічними колективами; навчання за принципом неперервності та послідовності – ці тенденції* засвідчують процес модернізації та формування професійної хореографічної освіти Кіровоградщини у даний час.

Практична робота педагогів-хореографів поєднувалася з їхньою науково-методичною діяльністю, що позначалося на оновленні змістовної складової системи хореографічної освіти. Керівники колективів створювали нові програми, опрацьовували методики роботи з кожною групою ансамблю, відповідно до можливостей учнів та напрямків хореографічного мистецтва. Згідно з діючими програмами в організації навчально-виховного процесу обов'язковою вимогою стала робота над компонентами уроків з аналізом результатів діяльності. Відмітимо інтеграцію хореографічного, музичного і театрального мистецтва, що стимулювало розвиток сценічно-виконавської майстерності вихованців та позитивно впливало на їхній інтелектуальний і художньо-естетичний розвиток як глядачів.

Пошук педагогами нових форм і методів навчання та виховання, застосування інноваційних педагогічних технологій у роботі з дитячими хореографічними колективами спрямовувалися на творчий розвиток вихованців й водночас ґрунтувалися на традиціях

у хореографічній освіті. Так, педагоги і керівники дитячих хореографічних колективів у роботі з дітьми різних вікових груп використовують методи показу і пояснення, демонстрування учням виконання танцювальних рухів. Відносно новим і цінним для учасників є перегляд відеоматеріалів спектаклів, балетів різних постановників, концертних програм, а також номерів самих учасників з обов'язковим обговоренням виконання – сценічної майстерності, віртуозності виконання, особливостей інтерпретації образного змісту кожного сценічного персонажа.

Навчання за принципом неперервності та послідовності посилює ефективність хореографічного розвитку вихованців у віковому проміжку 5–18 років та сприяє тому, що учасники колективів обирають хореографію своєю професією, навчаються у коледжах та закладах вищої освіти за відповідною спеціалізацією.

Розглянемо названі вище тенденції на прикладі діяльності хореографічних колективів Кіровоградської області.

Як вже зазначалося, характерною ознакою сучасних змін у хореографічній освіті в Кіровоградській області є *широке залучення дітей і молоді до танцювального мистецтва* в уже діючих колективах та створення нових хореографічних колективів бального та сучасного танцю. Вдалим виявився досвід поєднання сучасного бального та естрадного танцю (хореографічний ансамбль «Надія» на базі ЗНЗ № 18 м. Кіровограда, створений у 1995 р., керівник Т. Мутнова). До репертуару виконавців середніх та старших груп (діти 9–15 років) включено хореографічні композиції з європейських та латиноамериканських програм; молодші учасники (діти 5–8 років) виконують хореографічні композиції розважального характеру з елементами різних жанрів хореографії та використанням акробатичних елементів, що надає номерам яскравості, динамічності й видовищності.

Набирає популярності *мистецтво сучасного танцю*. Прикладом цього є джаз-рок-балет «Час Пік», створений І. Кузьміною в 1994 р. на базі Кіровоградської ЦДЮТ, де учні, переважно

старшого шкільного віку, опановували естрадний напрямок хореографії. Цікавою формою роботи була творча співпраця з композитором О. Кононенко, який брав активну участь у створенні спільних музично-хореографічних композицій (перша вистава – «Чорна кава»). Колектив опановував різнопланові та різноматичні композиції, у тому числі й хореографічні постановки малої форми (3–5 учасників). З 2000-го року новий керівник «Час Пік» І. Мурована створила та затвердила авторську навчальну програму, розраховану на 10 років навчання, що підвищило хореографічну підготовку вихованців. Уперше в колективі запровадили систему оцінювання педагогічної діяльності педагога (який формує хореографічну компетентність вихованців, їхню мотивацію щодо досягнень та сценічно-виконавську майстерність) і вихованців (які проявляють себе під час відкритих уроків, екзаменів, диференційованих заліків).

Відгукуючись на потребу батьків і дітей у 1997 р. на базі Будинку культури «Радій» Н. Мошина створила хореографічний ансамбль сучасного спортивного танцю «Форсаж» – єдиний в обласному центрі колектив, де вихованці опановували нові напрямки *сучасної хореографії* – диско, хіп-хоп, техно, тектонік, хаус.

У дитячих хореографічних колективах практикується синтез народного та сучасного танців, як, наприклад, у Зразковому хореографічному ансамблі «Анюта» (створений у 1995 р. на базі загальноосвітньої школи № 32, керівник Г. Ніжнікова). Основним напрямом роботи колективу стало виконання стилізованих народних таночків, для виконання яких діти на початковому етапі вивчають основу фольклорних традицій (лексика, ідею, етнографічні особливості), а згодом – більш складні елементи хореографічної композиції.

На особливу увагу заслуговує *динамічний розвиток хореографічної освіти на базі позашкільних навчальних закладів* Кіровоградщини. Так, 1996 року на базі центру позашкільного виховання «Оріон» Кіровоградської загальноосвітньої школи-інтернату, ліцею «Сокіл» було засновано дитячий

хореографічний ансамбль «Алегро» (керівники Н. Мілентій та Ю. Мілентій). «Родзинкою» колективу стала програма танців народів світу, яка здобула визнання на міжнародних та всеукраїнських конкурсах. Оскільки в інтернаті навчалися переважно дівчатка, тому структура навчальних планів і програм була адаптована до роботи з жіночим складом ансамблю, а специфіка роботи передбачала добір помірного фізичного навантаження та відповідних методів навчання, де враховувалась особливість виконання жіночих елементів танцю (положення, техніка виконання, манера).

Дедалі більшим попитом користуються заклади, які надають вихованцям можливість долучатися до різних видів мистецтв, вивчати їх у стінах одного закладу.

Прикладом залучення дітей до музичного, театрального, хореографічного мистецтв є хореографічний ансамбль «В гостях у казки», учасник Міжнародного фестивалю «Артек» (2000 р.).

Унікальним осередком хореографічної освіти є обласний загальноосвітній навчально-виховний комплекс гуманітарно-естетичного профілю (гімназія – інтернат – школа мистецтв), що має потужний досвід викладання хореографічного мистецтва. Його засновник і директор А. Є. Коротков – педагог, професор, народний артист України, керівник Народного хореографічного ансамблю «Пролісок», засновник і перший завідувач кафедри хореографії Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, голова Кіровоградського обласного осередку Національної хореографічної спілки України, автор багатьох навчально-методичних посібників, програм з хореографії. Цінною є створена А. Коротковим авторська система неперервної хореографічної освіти: гімназія-інтернат II ступеню (5–9 класи), гімназія-інтернат III ступеню (10–11 класи), школа мистецтв з предметами хореографічного спрямування (хореографія, малюнок, історія хореографії, сольний спів та ін.). Випускники комплексу отримують високий рівень підготовки і мають можливість вступу до ЦДПУ ім. В. Винниченка.

На забезпечення принципу наступності в хореографічній освіті працюють педагоги й інших колективів. З метою ознайомлення учнів шкіл з особливостями професії хореографа керівники хореографічних колективів та викладачі Олександрійського училища культури (з лютого 2018 р. – Комунальний вищий навчальний заклад «Олександрійський коледж культури і мистецтв») проводять *творчі виступи студентів та зустрічі, бесіди з учасниками дитячих хореографічних колективів*, з їхніми батьками, що сприяє створенню позитивної мотивації до навчання на хореографічних факультетах ЗВО. Так, випускники хореографічного відділення училища поповнюють лави студентів ЦДПУ ім. В. Винниченка (хореографічне відділення), стають учасниками хореографічних ансамблів «Юність» та «Ятрань», ансамблів пісні і танцю «Весна» й «Горлиця», артистами балету трупі обласного музично-драматичного театру імені М. Кропивницького й водночас очолюють дитячі хореографічні колективи.

Інноваційними формами діяльності хореографічних колективів є співпраця педагогів і вихованців зі створення творчих проектів суспільного значення. Прикладом цього є творчий проект «Життя прекрасне», виконаний хореографічним ансамблем «Час Пік» за нашого керівництва. Філософська інтерпретація сюжетної лінії – про сенс життя, мала великий виховний вплив на розвиток особистості майбутніх хореографів, переосмислення цінностей та виховання духовних якостей глядачів. Робота відбувалася в декілька етапів: колективне планування, поетапне створення програми композицій, які поєднані однією темою та сюжетом, підбір музичного супроводу, і врешті-решт – презентація творчого проекту на сцені обласної філармонії.

З 2000-х років набув широкої популярності проект, який презентує молодіжну танцювальну субкультуру – «Майдан's», започаткований телеканалом «Інтер». Учасники демонструють різні стилі й жанри сучасного хореографічного мистецтва. Балетмейстери-постановники використовують різні засоби драматургії, синтезовану хорео-

графічну лексику, цікавий музичний матеріал для втілення оригінальних рішень. Слід зазначити, що до участі допускаються діти різного рівня хореографічної чи спортивної підготовки, з різними фізичними даними. Розкриваючи значення подібних проектів у розвитку хореографічної освіти і хореографічної культури молоді Кіровоградщини, слід згадати перемогу учасників кіровоградських хореографічних колективів: «Анюта», «Вікторія» у «Майдан's» у 2011 р.

Сприяє розвитку хореографічної освіти та популяризації хореографічного мистецтва в Кіровоградській області **фестивально-конкурсне життя регіону**. Так, започаткований у 2001 р. Всеукраїнський фестиваль-конкурс народної хореографії імені Павла Вірського отримав статус державного культурно-мистецького заходу і проводиться за підтримки Міністерства культури України один раз на три роки. Відбіркові тури фестивалю відбуваються на регіональному рівні, учасниками заключних заходів у місті Києві стають кращі колективи з усіх областей України, у тому числі й Кіровоградщини.

Ще однією особливістю хореографічного життя Кіровоградщини стає *співпраця дитячих хореографічних колективів з творчими осередками хореографічного мистецтва України*. Динамічний розвиток хореографічного мистецтва і хореографічної освіти в Україні посприяв створенню 2003 року Національної хореографічної спілки України, ініціатором заснування якої став відомий митець-хореограф, художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського, народний артист України, лауреат Державної премії УРСР імені Тараса Шевченка, Герой України М. М. Вантух. Діяльність спілки спрямована на розвиток хореографічного мистецтва, організацію творчих конкурсів, фестивалів; створення умов для виховання творчої молоді, оволодіння нею досягненнями хореографічного мистецтва; пошук талантів серед молоді та сприяння їхньому творчому розвитку та ін. [4, с. 75]. Національна хореографічна спілка України започаткувала міжнародні, все-

українські та регіональні фестивалі, до яких долучаються дитячі хореографічні колективи. Популярними стали Міжнародний фестиваль танцю народів світу «Веселкова Терпсихора», який проводиться до Міжнародного дня танцю, Міжнародний фестиваль «Фольклорний дивосвіт» та Всеукраїнський фестиваль-конкурс «Нові хореографічні постановки».

У 2004 р. створені обласні осередки, у тому числі й Кіровоградський обласний осередок Національної хореографічної спілки України (голова А. Коротков). Узагальнюючи позитивні результати її діяльності, можемо констатувати проведення значної кількості обласних семінарів та заходів для керівників хореографічних колективів і методистів хореографічного жанру, які ознайомилися з творчими досягненнями кращих хореографічних колективів області, репертуаром, костюмами, інтерпретацією хореографічних напрямків і стилів. Учасники семінарів отримують консультації керівників хореографічних колективів щодо покращення якості викладання, техніки виконання хореографічних елементів тощо.

Процесу *самовдосконалення педагогів-хореографів* сприяють методичні об'єднання за місцем роботи, діяльність методичних центрів на базі Кіровоградського обласного дитячо-юнацького центру, а також Кіровоградського обласного загальноосвітнього навчально-виховного комплексу гуманітарно-естетичного профілю, де відбувається перепідготовка педагогічних працівників хореографічного напрямку, для них влаштовують майстер-класи, семінари, курси підвищення кваліфікації. Молоді фахівці отримують можливість вивчати методи та форми організації навчально-виховного процесу в досвідчених фахівців зокрема на базі Зразкового хореографічного ансамблю «Анюта» (керівник Г. Ніжнікова) – організатора семінарів для керівників колективів міста і області. Згодом на базі ансамблю було започатковано Всеукраїнський фестиваль «Свято танцю з «Анютою».

Вважаємо, що розвиток хореографічної освіти Кіровоградщини 2000-х років безпосередньо пов'язаний зі зростан-

ням фахового рівня керівників дитячих хореографічних ансамблів. Колективи очолили дипломовані фахівці хореографічного мистецтва, обізнані з теорією і методикою класичного, українського, історико-побутового, народно-сценічного, сучасного бального та естрадного танцю, а також володіють методикою роботи з дітьми різних вікових груп. Випускники хореографічного відділення Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка отримують високий рівень підготовленості до практичної роботи з дітьми.

Як приклад можна навести діяльність М. Печененка і заснованого ним Кіровоградського народного хореографічного ансамблю «Світанок» (створений у 2004 році на базі Кіровоградського навчально-виховного комплексу «ЗОШ I–II ступеню № 25 ПМЛ»). Колективу притаманна швидка динаміка розвитку, чітке визначення цілей навчання, висока результативність: свій перший звітний концерт ансамбль провів у 2008 р., а вже у 2010 р. отримав звання «Зразковий художній колектив». Цікава концертна програма дозволила отримати першу премію на міському конкурсі «Степові джерела», конкурсі хореографічних колективів «Білий лелека» (м. Дніпропетровськ). «Світанок» став єдиним колективом, який взяв за основу народний танець, пропагує національну обрядову культуру (постановки «Вишиванка», «Україна», «Прийди, прийди, Весно!», «Світанковий млин» та ін.). У серпні 2017 р. ансамбль став переможцем Міжнародного мистецького фестивалю-конкурсу «Summer Best Fest» у Болгарії, здобувши нагороду в номінації «Колектив, який пише новітню історію народного танцю» за хореографічні постановки «У вихорі танцю», «Куліш» та «Оаза Життя».

Таким чином, виокремлені тенденції свідчать про модернізаційні процеси хореографічної освіти в означений період на Кіровоградщині.

На підставі аналізу діяльності дитячих хореографічних колективів Кіровоградщини в період кінця ХХ – початку ХХІ ст. було з'ясовано, що в цей час дитячі хореографічні колективи зростають кількісно та якісно: з'являлися нові ан-

самблі на базі різних навчальних закладів та закладів позашкільної освіти, змінювалися за напрямами і стилями. Основними напрямами роботи дитячих хореографічних колективів стали бальний, народний, сучасний танці, а також їх поєднання, що пояснюється потребою дітей в опануванні різновидами сучасного хореографічного мистецтва.

Педагоги колективів запроваджують диференційований підхід, намагаються враховувати індивідуальні особливості вихованців, використовували нові педагогічні технології та форми роботи.

Проаналізовано основні форми забезпечення наступності хореографічної освіти, що досягається тісним зв'язком ланок освітньої системи.

Перспективним бачиться узагальнення діяльності дитячих хореографічних колективів різних регіонів України.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- Андрущенко В. П. Модернізація освіти: політика і практика // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 12–15.
- Історія Кіровоградського обласного центру дитячої та юнацької творчості / підготував: Кизименко В. О., методист ОЦДЮТ. – Кіровоград, 2006. – 136 с.
- Коротков А. Є. Все про танець : довідник / А. Є. Коротков, А. П. Тараканова. – Кіровоград : ТЦ Облкомплексу (гімназія-інтернат – школа мистецтв), 2005. – 90 с.
- Кремень В. Г. Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України // Вісник НАН України. – 2001. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/All/herald/2001-03/7.htm>
- Похиленко В. Ф. Танець між небом і землею / В. Ф. Похиленко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 352 с.

REFERENCES

- Andrushchenko, V. P. *Modernizatsiia osvity: polityka i praktyka*. (2002), [Modernization of education: politics and practice]. Pedahohika i psykholohiia [Pedagogy and psychology: A Journal] #3.
- Istoriia Kirovohrads'koho oblasnoho tsentru dytiachoi ta yunats'koi tvorchosti*. (2006), [History of the Kirovograd Regional Center of Children and Youth Creativity]. Ed. V. O. Kyzymenko. Kirovohrad.
- Kortkov, A. Ye. *Vse pro tanets : dovidnyk*. (2005), [All about dance: A Guide] Kirovohrad.
- Kremen, V. H. *Modernizatsiia osvity – vazhlyvyi chynnyk sotsialnoho, ekonomichnoho i politychnoho rozvytku Ukrainy*. (2001), [Modernization of education – an important factor in the social, economic and political development of Ukraine]. Visnyk NAN Ukrainy [Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine] #3.
- Pokhylenko, V. F. *Tanets mizh nebom i zemleiu*. (2012), [Dance between heaven and earth]. Kirovohrad.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2018 р.